

De vogelkooi

over een moeder en haar zoon in ontwakend Albanië

Colofon

ISBN: 978 94 6365 314 5

1e druk 2021

© 2021, Johan P. Buwalda

Exemplaren zijn te bestellen via de boekhandel
of rechtstreeks bij de uitgeverij:

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Foto achterblad © Rob Huibers/photo.nl

Redacteur: Caroline van Wijk

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

De vogelkooi

over een moeder en haar zoon in ontwakend Albanië

ROMAN

Johan P. Buwalda

God sterft niet op de dag dat we niet meer in een persoonlijke god geloven, maar wij sterven op de dag dat het leven voor ons niet meer doorstraald wordt door de glans van het steeds terug geschonken wonder, uit bronnen die ons verstand te boven gaan.

Dag Hammarskjöld,
Secretaris-generaal van de Verenigde Naties 1953-1961

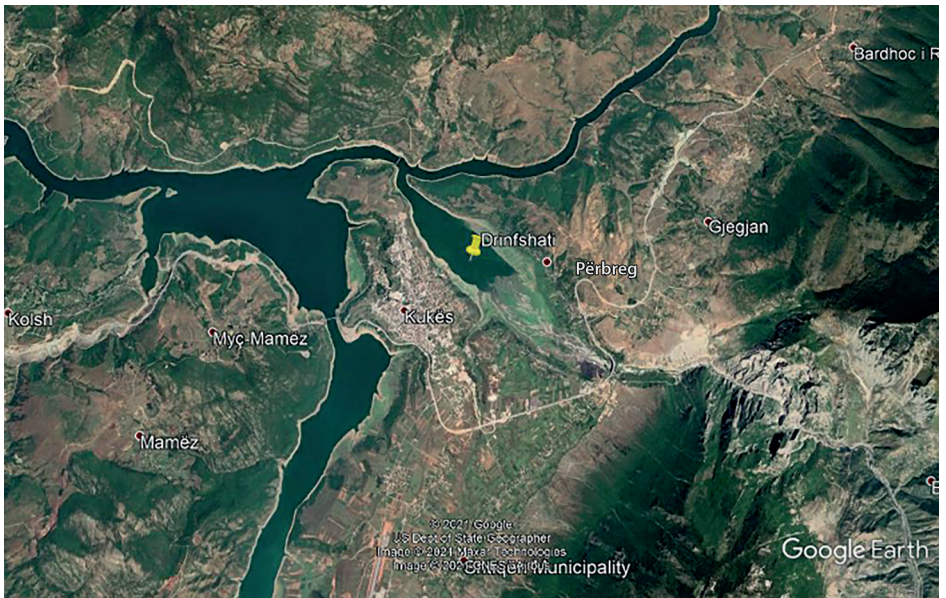

*Dit boek draag ik op aan mijn vriend en bijzondere verhalenverteller
Agron Shehu, die de liefde voor het land en de mensen van Albanië
bij mij heeft gewekt*

Kaart van Albanië.

Detail foto van Kukës en Përbreg

Inhoudsopgave

Kaartje Albanië	8
Woord vooraf	13
New York, 15 augustus 2014	19
DEEL 1 DRINFSHATI	21
DEEL 2 GELUK OF LIEFDE	65
DEEL 3 DE VLUCHT	97
DEEL 4 SLOT	167
New York, 15 juli 2015	174
Nawoord	177
Begrippen	181
Tijdlijn	183
Verantwoording	185

Woord vooraf

Deze roman gaat over de hectische periode in Albanië na de val van het communisme in 1991. In die jaren was ik verschillende keren betrokken bij de wederopbouw en ontwikkeling van het land en maakte ik van dichtbij mee hoe het met vallen en opstaan op zoek was naar een nieuwe identiteit. De gebeurtenissen van toen wilde ik in een verhaal naar buiten brengen. De historische feiten worden door de twee hoofdpersonen intens beleefd.

Moeder Fatjona is geboren in 1957 toen het land in een totaal isolement verkeerde onder de dictatuur van de PPSH, de Partij van de Arbeid, waarvan Enver Hoxha vanaf 1941 de Eerste Secretaris was. Haar zoon Besnik is geboren in 1982, drie jaar voor de dood van deze dictator. Als opgroeiend kind maakt hij de nadagen van het communisme mee. Van de bijna vijftig jaar oude vogelkooi gaat het deurtje naar de vrijheid knarsend open.

De eerste keer dat ik Albanië bezocht was in april 1995, vier jaar na de val van het communisme, toen het land na veertig jaar weer openging voor bezoekers uit het buitenland. Het was voor mij een schok de ernstige verwaarlozing te zien van veel publieke voorzieningen, groter in omvang dan in de Oostbloklanden Hongarije en Roemenië, die ik verschillende keren in de tachtiger jaren had bezocht.

Het verval was overal zichtbaar: de luchthaven van Tirana en de zeehaven in Durrës, de hoofdwegen, op het gebied van energievoorzieningen, in de gezondheidszorg, bejaardenzorg en het onderwijs.

Bovendien was er sprake van zware milieuvervuiling bij een

verlaten oliewinplaats en er waren veel geruïneerde staats-productiebedrijven. En dat alles in een Europees land, nog maar vijftig jaar geleden, twee uur vliegen vanaf Nederland. En de armoede was onvoorstelbaar groot.

Op verzoek van een hulporganisatie bezocht ik het land voor een inspectie en evaluatie van enkele sociale projecten in Fier, Tepelene en Shkodër, zoals een bejaardentehuis, een kindertehuis en een technische school. Ik was ervan onder de indruk hoe de Albanen met beperkte middelen en een minimaal salaris zich enthousiast wisten in te zetten voor de mensen en de kinderen die van hun aanwezigheid of hulp afhankelijk waren in die verwaarloosde gebouwen.

In Tirana logeerde ik bij een echtpaar waar alleen 's nachts om vier uur kon worden gedoucht, omdat de rest van de dag de waterdruk uitviel of het water was afgesloten omdat een ander deel van de stad dan water kreeg. Autoreizen tussen de verschillende steden die nu een half uur of drie kwartier duren, kostten toen verscheidene uren.

De luchthaven van Tirana was bereikbaar via een landelijk weggetje waar op sommige plekken maar één auto langs kon. Van de terugreis herinner ik me dat de piloot, nadat het vliegtuig naar het begin van de startbaan was getaxied, uit de cockpit kwam en via de trap van de cabine het vliegtuig verliet om de banden te inspecteren. Na de rit over de kuilen en gaten in het beton van de aanvoerwegen bleek een persoonlijke controle nodig.

Vier jaar later, in 1999, woedde er een ellendige oorlog in buurland Kosovo. Duizenden Kosovaren kwamen in sneeuw en regen de grens over bij Kukës en vonden onderdak bij particulieren of werden naar haastig opgezette vluchtelingen-

kampen verderop gebracht. In enkele weken tijds kwamen er vierhonderdduizend vluchtelingen het land binnen, en dat op een inwoneraantal van drie miljoen. Voor een deel werden de mensen opgevangen in kampen, maar ook veel particulieren namen vluchtelingen bij zich in huis, soms sliepen er tien mensen in een tweekamerappartement. Hieruit blijkt een eeuwenlange traditie in Albanië van gastvrijheid en het tot het uiterste beschermen van gasten op haar grondgebied.

Een internationale hulporganisatie vroeg mij hun logistiek in Albanië op te zetten: een kantoor te zoeken, auto's in te voeren en hun organisatie lokaal te registreren. Ook moest ik een winteraccommodatie voor vijftienhonderd vluchtelingen in Tirana voorbereiden. Na drie maanden was de oorlog echter afgelopen en keerden de vluchtelingen en masse terug. Daarna werd ik door de ontwikkelingsorganisatie van de Verenigde Naties (UNDP) gevraagd het proces tot herstel van wegen en gebouwen te begeleiden, die als gevolg van de legering van NAVO-troepen, de huisvesting van vluchtelingen en de omvangrijke hulpverlening zwaar beschadigd waren.

In 1997 vond in Albanië een opstand plaats waarbij op grote schaal wapen- en munitiedepots van het leger waren leeggeroofd. In 2000 werd ik door UNDP belast met de inname van deze wapens in ruil voor het aanbieden van een door de bewoners gewenste voorziening in die stad of dat dorp: een schoolgebouw, straatverlichting, een weg, een brug, een gemeenschapscentrum of iets dergelijks. Voor dit project moest ik veel reizen. Ik kwam onder de indruk van de prachtige landschappen van dit land: bergen, meren, bossen, stranden, en niet te vergeten mooie

stadjes en steden die later het predicaat werelderfgoed kregen.

Op een dag moest ik naar een dorp diep in de bergen tegen de grens met Noord-Macedonië. Er was geen weg, wel een rivier die in die tijd van het jaar gedeeltelijk droogstond. Na een uren durende rit over een rivierbedding van kiezelstenen bereikte ik het dorp waar door UNDP een brug was gebouwd. De bewoners klaagden dat ze arm waren: geen televisie, geen telefoon, geen elektriciteit, geen winkels. Wel liepen er tachtig prachtige koeien te grazen, waren er boomgaarden en groeide er een rijkdom aan groenten. Verder leefden ze van de jacht op beren en wolven. Voor een westerling was het een paradijs. UNDP zorgde ervoor dat het dorp op de bewoonde wereld werd aangesloten. Er moest alleen nog wel een weg naar die brug worden aangelegd.

In die jaren woonde ik in het conferentieoord Shalom Center, even buiten het centrum van Tirana aan de voet van de Dajti Mountains. Zowel het centrum als zijn directeur Agron Shehu komen in dit boek onder hun eigen naam voor. De vele gesprekken en verhalen van Agron hebben mede tot het schrijven van dit boek geleid. In hoofdstuk 13 vertelt hij over zijn vlucht naar Italië. Met hem deel ik de liefde voor het land en voor de mensen.

Groot was, en is nog, de trek vanuit het landelijk gebied naar de hoofdstad. Sommige mensen hadden zonder toestemming of vergunning hun huis of hut tegen de hellingen van de Dajti gebouwd. Ik herinner mij een wandeling die we op een middag maakten. Het was koud en winderig. We kwamen bij een hut - zoals er zoveel waren - van afvalhout met plastic, een oude golfplaat en nog wat rommel. De hut leek

bewoond. Toen we aanklopten werden we binnengeropen door een oud vrouwtje dat op het bed zat met een deken omgeslagen tegen de kou. Er stond een verroest fornuis waarvoor ze om het te kunnen gebruiken takjes had gesprokkeld. De pijp stak door een gat in de buitenwand dat veel groter was dan de pijp. Er was alleen een tafeltje, geen stoel en geen kast want ze had ook niets om op te bergen. Buiten scharrelde een kip rond.

We hoorden haar trieste verhaal aan, waarin ze vertelde dat ze door haar beide zonen al jaren geleden was verlaten. Bij het weggaan lieten we geld achter. De volgende dag stond ze in de receptie om ons als dank de kip te brengen die ze had geslacht. Haar laatste maanden heeft ze onder de zorg van Shalom geleefd. Zij was een voorbeeld van diepe armoede maar ook van trots en dankbaarheid. Twee sterke eigenschappen van de Albanezen komen in dit voorbeeld samen: gastvrijheid en trots.

Nog elk jaar bezoek ik het land een of twee keer. Het is verbazingwekkend hoe het in die twintig jaar is veranderd. Brede autosnelwegen verbinden de belangrijkste steden. De luchthaven is al twee keer vernieuwd en heeft nu een moderne terminal. De haven van Durrës waarvandaan grote veerboten oversteken naar Italië is uitgebreid en gemoderniseerd.

Tirana is een metropool geworden met hoogbouw, luxe hotels en grote winkelcentra. Alle illegale bouwwerken in de binnenstad zijn gesloopt. De vervuilde rivier de Lana is nu schoon en heeft oevers met veel groen. De straten en parken worden onderhouden. Het toerisme neemt een grote vlucht dankzij de ontwikkelingen langs de Adriatische kust met boulevards, hotels en appartementen.

Maar de armoede, met name in het buitengebied, is nog steeds groot. Ik bezocht een gedegeneerd landbouwgebied tegen de grens met Griekenland. De veertig boeren klaagden dat het land was verdroogd omdat het drainagesysteem was verwaarloosd en de pompen niet werden gerepareerd. Er was geld van de Wereldbank voor de landbouw op komst. Ik adviseerde ze een coöperatie aan te gaan omdat het geld niet aan particuliere boeren zou worden besteed. Dat wilden ze echter niet. Het wantrouwen opnieuw samen te moeten werken zoals onder het communisme was gebeurd, was voor hen nog onmogelijk.

Johan P. Buwalda, januari 2021

New York, 15 augustus 2014

Mijn kantoor bevindt zich op de veertiende verdieping van een kantoorgebouw aan de East 79th Street in New York, niet ver van de Albanese ambassade. Tien jaar geleden heb ik mijn studie rechtswetenschappen aan de Universiteit van Tirana voltooid. Via de zogenaamde ‘Green Lottery’ werd ik toen ingeloot voor een masterstudie in Amerika. Inmiddels heb ik hier een eigen advocatenkantoor en ben ik om zo te zeggen een geslaagde Albanees in deze wereldstad.

Ik geniet ervan te kunnen werken in Manhattan, het kloppende hart van de wereld. Tijdens de lunchpauze sta ik vaak op de hoek van de Lexington Avenue even te kijken. Dan zie ik de stroom auto’s en bussen van stoplicht naar stoplicht optrekken, zie en hoor ik de brandweer met gierende sirenes en de politie bijna elke vijf minuten voorbijrazen, voel ik onder mij de metro denderen. Om daar als nietig mens te midden van torenhoge kantoren en appartementen te staan is een fascinerende ervaring.

Ik behartig de belangen van immigranten. Vanuit de hele wereld zijn mensen op zoek naar een toekomst in de Verenigde Staten. Daarbij zie ik veel aanvragen vanuit mijn geboorteland Albanië.

Het is nu drieëntwintig jaar na de val van het communisme. De tien jaren erna waren een hectische periode. Die tijd heeft mijn verlangen naar recht en rechtvaardigheid gevormd. Daarom heb ik rechten gestudeerd. Mijn liefde voor Albanië is nooit weggeweest. Ik wil, ondanks mijn mooie positie hier, graag terug naar mijn vaderland.

Besnik

